

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen — nykytila ja kehittämistarpeet

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen — nykytila ja kehittämistarpeet (O 48/2019 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 12.3.2021.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Tarkastusvaliokunta käsittelee omana asianaan säädösehdotusten vaikutusarviointeja (O 48/2019 vp Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen — nykytila ja kehittämistarpeet). Asiaan liittyen tarkastusvaliokunta on lähettänyt työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle lausuntopyynnön, jossa se pyytää valiokuntaa arvioimaan erityisesti omaan työhönsä perustuen, onko vaikutusarviot yleisesti ottaen tehty ja antavatko hallituksen esityksissä esitetyt vaikutusarviot riittävän tietoperustan päätöksenteon tueksi. Lausuntopyynnön tarkoituksena on saada asian jatkokäsittelyä varten tietoa siitä, kuinka hyvin hallituksen esityksissä esitetyt vaikutusarviot toimivat eduskuntakäsittelyn ja päätöksenteon tukena. Lisäksi tarkastusvaliokunta on pyytänyt arvioimaan jälkikäteisarviointien riittävyttä silloin, kun valiokunnan mietinnön pohjalta on hallitukselta edellytetty vaikutusten seuranta ja niistä raportointia eduskunnalle.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on havainnut tiettyjä vaikutusarviointeihin liittyviä puutteita ja kehitystarpeita. Valiokunta viittaa seuraaviin alla tarkemmin kuvattuihin huomioihin.

Sukupuolivaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on mietinnöissään ja lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota erityisesti sukupuolivaikutusten arviointiin. Valiokunta on todennut, että sukupuolivaikutusten arviointi ei saa olla vain muodollisuus, jolla ei ole merkitystä lopputuloksen kannalta, sekä korostanut, että sukupuolivaikutusten arvioinnissa tulee huomioida vaikutukset kaikkiin sukupuoliin. Valiokunta on huomauttanut politiikkatoimilla voivan olla hyvinkin erilaisia vaikutuksia eri su-

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2021 vp

kupuoliin ja sukupuolinäkökulman asianmukaisen huomioon ottamisen helpottavan tasa-arvon edistämistä päätöksenteossa (TyVM 16/2018 vp — K 22/2018 vp).

Valtion talousarvioon liittyvissä lausunnoissaan valiokunta on nostanut esiin sukupuolitietoisien budjetoinnin. Lausunnossaan TyVL 8/2020 vp valiokunta toteaa asiasta seuraavasti: ”... sukupuolitietoista budjetointia edistetään muun muassa osana valtiovarainministeriön kestävästä kehityksen budjetoinnin kehittämistyötä. Tällä hetkellä voimassa olevan käytännön mukaan ministeriöt nostavat pääluokkaperusteluissa esiin sukupuolivaikutuksiltaan merkittävät talousarvioesitykseen liittyvät tavoitteet, toimet ja määrärahat. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että käytäntö ei takaa sukupuolivaikutusten arviointia koko budjetissa. Parhaiten havaitaan tasa-arvon edistämiseen erityisesti kohdennetut toimet, määrärahat ja tavoitteet. Epäsuorasti tai tahattomasti eri sukupuoliin kohdistuvat vaikutukset jäävät kuitenkin helposti piiloon, vaikka toimet olisivat yhteiskunnallisesti merkittäviä. Valiokunta pitää myönteisenä, että sukupuolitietoista budjetointia on valtiovarainministeriön johdolla pyritty kehittämään ja saadun selvityksen mukaan vuoden 2021 talousarvioesityksestä tehdyn seurannan mukaan ministeriöiden yhteenvetotarkastelut olisivatkin kehittyneet lähes kaikilla ministeriöillä. Muun muassa hallinnonalakohtaisten sukupuolivaikutusten arviointien yhteismitallisuus, konkreettisuus ja mahdollisten tavoitteiden yhteys määrärahoihin vaativat kuitenkin edelleen kehittämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että sukupuolivaikutusten arviointi ei ole pelkkä muodollisuus, vaan sillä pitää olla tavoitteena tasa-arvon toteutuminen käytännössä. Tämä on tärkeää ottaa huomioon valtion talousarvioesitystä tehtäessä ja lainsäädäntöhankkeiden valmistelussa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kehittämistyötä jatketaan ja että arviointiin tuodaan mukaan myös muut sukupuolen ohella vaikuttavat yhteiskunnalliset jaot.” (TyVL 8/2020 vp — HE 146/2020 vp)

Lausunnossaan TyVL 3/2019 vp valiokunta on tähdentänyt seuraavia sukupuolitietoiseen budjetointiin ja sukupuolivaikutusten arviointiin liittyviä näkökohtia: ”...valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus on sitoutunut sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen mm. talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa. Valiokunta katsoo, että talousarvion sukupuolivaikutusten arviointia ja sukupuolitietoista budjetointia tulee kehittää valtionhallinnossa Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeen raporttiin (VN:n selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 58/2018) sisältyvien suositusten pohjalta. Viisi toimeenpanoa edellyttävää suositusta ovat: 1) Lanseerataan sukupuolitietoisien budjetoinnin käsite; 2) Kytetään sukupuolitietoinen budjetointi kansallisiin ja hallinnonalakohtaisiin tasa-arvotavoitteisiin; 3) Laajennetaan sukupuolivaikutusten arviointi lakiesityksistä koko laajaan talousarvioprosessiin; 4) Raportoidaan talousarvion sukupuoli- ja tasa-arvovaikutuksista systemaattisesti; 5) Tuetaan sukupuolitietoista budjetointia poliittisesti ja valtionhallinnon sisällä. Valtiovarainministeriön talousarvioesityksen valmisteluohjeet ministeriöille ovat vuodesta 2007 lähtien sisältäneet vaatimuksen tarkastella sukupuolivaikutuksiltaan merkittävää talousarvioesitykseen vaikuttavaa toimintaa hallinnonalan pääluokkaperusteluissa. Vuoden 2020 talousarvioesityksessä on tasa-arvotiedon näkyvyys pysynyt hyvin samankaltaisena edellisiin vuosiin verrattuna ja monien ministeriöiden tasa-arvokirjaukset ovat hyvin suppeita. Valiokunnan näkemyksen mukaan talousarvion valmisteluohjeita tulee tarkentaa tasa-arvokirjauksen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Sukupuolitietoisien budjetoinnin toimeenpanon onnistuminen edellyttää valtiovarainministeriön näkyvää roolia ja vetovastuuta asiassa.” (TyVL 3/2019 vp — HE 29/2019 vp, VNS 2/2019 vp)

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2021 vp

Työllisyyttä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuus

Sukupuolivaikutusten lisäksi työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan TyVL 3/2019 vp kiinnittänyt huomiota työllisyyttä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuuteen todeten asiasta seuraavasti: "...työllisyyttä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuuden tutkimus on tällä hetkellä riittämätöntä. Erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä tutkitaan Suomessa liian vähin resurssein. Tutkimusvajeen johdosta monet seikat, joilla on huomattavaa merkitystä ihmisten työllistymisen edistämisessä, jäävät selvittämättä tai näkymättömiin, jolloin toimenpiteiden vaikuttavuudesta syntyy puutteellinen ja kapeutunut kuva. Valiokunta korostaa laaja-alaiseen tutkimukseen perustuvien vaikutusarviointien tärkeyttä kaikkia työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä harkittaessa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esimerkiksi palkkatukiuudistusta suunnitellaan vain yhden, tarkastelunäkökulmaltaan ja metodeiltaan rajallisen tutkimuksen varassa. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös muut kuin varsinaiset työllisyysvaikutukset otetaan huomioon vaikeasti työllistyviin kohdistettavia ratkaisuja tehtäessä. Valiokunta kantaakin huolta lainvalmistelun riittävästä resursseista, sillä työllisyyspalvelujen tarkoituksenmukainen kehittäminen edellyttää kattavaa toimenpiteiden vaikutusarviointia ja seuranta." (TyVL 3/2019 vp — HE 29/2019 vp, VNS 2/2019 vp)

Jälkikäteisarvioista

Valiokunnalla on ainakin periaatteessa mahdollisuus ottaa kantaa lausumissaan ja kannanotoissaan edellyttämiensä jälkikäteisarviointien riittävyteen esimerkiksi hallituksen vuosikertomuksen käsittelyn yhteydessä. Valiokunta toteaa kuitenkin, että jälkikäteisarvioiden käsittelyn osalta voisi olla syytä harkita tarkempaa ja yhdenmukaisempaa mekanismia, jolla seurattaisiin edellytettyjen vaikutusten seurannan toteutumista ja riittävyttä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2021 vp

Helsingissä 18.2.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
varapuheenjohtaja Katja Taimela sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves